

Visselblåsarfunktionens verksamhetsrapport 2023

Informationsklass Öppen

Polismyndigheten, rikspolischefens kansli, mars 2024

Utgivare: Polismyndigheten, Tillsynsenheten, 106 75 Stockholm
Diarienummer: A080.648/2024, Saknr: 108
Omslagsfoto: Polismyndigheten
Upplaga: Intrapolis

Innehåll

Förord	4
1 Inledning	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Uppgifter	6
1.3 Handläggning.....	6
1.4 Behandling av personuppgifter	7
2 Verksamhet under det gångna året.....	8
2.1 Sammanställning av ärenden	8
2.2 Beskrivning av ärenden	10
2.3 Åtterrapporering från verksamhetschefer	11
2.4 Rådgivning.....	11
2.5 Utveckling och samverkan.....	11

Förord

Visselblåsarfunktionen inrättades den 17 juli 2022 vid Polismyndighetens tillsynsenhet. Funktionen är oberoende och självständig och fungerar som ett komplement till övrig verksamhet i myndigheten. Syftet med funktionen är att uppmärksamma allvarligare missförhållanden inom myndigheten som annars kanske inte hade kommit fram. Avsikten är att kunna vidta åtgärder för att komma tillrätta med missförhållanden.

Visselblåsarfunktionen publicerar varje år en rapport med en redogörelse för den verksamhet som har bedrivits under det gångna året.

Lena Frylemo
Tillsynschef

Niclas Carlsson
Samordnare

1 Inledning

Polismyndighetens visselblåsarfunktion är oberoende och självständig och är organisatoriskt placerad vid myndighetens tillsynsenhet. Huvudsyftet med funktionen är att missförhållanden som är av allmänintresse ska komma fram så att myndigheten kan vidta relevanta åtgärder för att komma tillrätta med dessa. Funktionen är behörig att ta emot rapporter, ha kontakt med rapporterande personer, följa upp det som rapporteras, och lämna återkoppling om uppföljningen till rapporterande personer. Bestämmelser finns i lagen (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, den så kallade visselblåsarlagen. Visselblåsarlagen gäller i all privat och offentlig verksamhet och ställer krav på interna rapporteringskanaler för mottagande av rapporter om missförhållanden och rutiner för att hantera dem.

Skyddet enligt visselblåsarlagen omfattar viss ansvarsfrihet och förbud mot hindrande åtgärder samt repressalier och gäller, utöver rapporterande personer, även för dem som bistår den rapporterande. Skyddet omfattar även offentliggörande av information under vissa givna förutsättningar samt om någon vänder sig till sin arbetstagarorganisation för samråd i fråga om rapportering.

I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) regleras bland annat sekretessen i ärenden om uppföljning.

Visselblåsarlagen gäller inte vid rapportering av bland annat säkerhets- skyddsklassificerade uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585). Den som genom rapporteringen eller inhämtandet av information gör sig skyldig till ett brott har inte skydd enligt lagstiftningen.

1.1 Bakgrund

Rikspolischefen gav under år 2019 HR-avdelningen i uppdrag att se över möjligheten att skapa en visselblåsarfunktion inom Polismyndigheten. Ett genomförandeprojekt inleddes under år 2020 i syfte att anpassa myndighetens verksamhet till den kommande visselblåsarlagen. Arbetet intensifierades i maj 2021 med anledning av regeringens proposition¹ om genomförande av EU:s visselblåsar direktiv.²

¹ Prop. 2020/21:193.

² Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1936 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten.

En arbetsgrupp bildades för att ta fram ett förslag till rikspolischefen för beslut. I arbetsgruppen deltog företrädare från HR-avdelningen, rättsavdelningen, avdelningen för särskilda utredningar, nationella operativa avdelningen, säkerhetsavdelningen samt regionkansliet i polisregion Stockholm genom gruppen för skiljande- och disciplinärenden.

Arbetet innefattade dokumentstudier, interna beredningar, ett antal interna och externa möten, riskanalyser samt ett flertal processmodelleringar med deltagande från polisregioner och avdelningar samt skydds- och arbetstagarorganisationer.

Åtgärderna ligger i linje med Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan³, särskilt avseende myndighetens långsiktiga mål att dels vara en attraktiv arbetsplats där medarbetare trivs och vill stanna kvar, dels att vara en pålitlig samarbetspartner som leder det brottbekämpande arbetet.

1.2 Uppgifter

Funktionen tar emot rapporter via e-post, brev, telefon eller genom fysiskt möte. I funktionens uppgifter ingår att:

- ta emot rapporter och ha kontakt med den rapporterade personen
- vidta åtgärder för att bedöma riktigheten i de påståenden som framställs i rapporten (funktionen utreder dock inte)
- bedöma om händelser skett i ett arbetsrelaterat sammanhang samt om de är av allmänintresse
- överlämna uppgifter om de utredda påståendena för fortsatta åtgärder inom myndigheten
- lämna återkoppling om uppföljningen till den rapporterade personen och
- ge råd kring rapportering av missförhållanden.

1.3 Handläggning

Visselblåsarlagen gäller vid rapportering i ett arbetsrelaterat sammanhang av information om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. Det krävs också att rapportören är behörig enligt visselblåsarlagen, det vill säga tillhör någon av personkategorierna arbetstagar, volontär eller praktikant med flera. Funktionen kontrollerar om dessa förutsättningar

³ Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020–2024, reviderad mars 2023.

är uppfyllda samt gör en bedömning kring uppgifternas riktighet genom att vid behov inhämta ytterligare dokumentation eller hålla samtal med rapportören och andra personer. Funktionen utreder dock inte de påstådda missförhållandena. Om förutsättningarna enligt visselblåsarlagen anses uppfyllda överlämnar funktionen en begäran om åtgärd till chef på lägst nivå fyra.⁴ Det är därefter chefens ansvar att undersöka saken vidare, vidta relevanta åtgärder och hålla funktionen underrättad om vad som sker i ärendet. Visselblåsarfunktionen avvaktar återrapportering av genomförda åtgärder innan ärendet avslutas.

I de fall uppgifterna i en visselblåsarrapport ger anledning att anta att brott som står under allmänt åtal har förövats, ska brottsanmälan upprättas och överlämnas till avdelningen för särskilda utredningar (SU) alternativt till annan utredningsenhet inom Polismyndigheten.

1.4 Behandling av personuppgifter

Polismyndigheten behandlar aktuella personuppgifter inom visselblåsarfunktionen för att handlägga uppföljningsärenden enligt visselblåsarlagen. Som ett led i detta kan uppgifter lämnas vidare till någon annan ansvarig inom myndigheten för att denne ska kunna vidta åtgärder för att komma tillrätta med de eventuella missförhållandena. Uppgifterna kan också komma att användas som bevisning i ett rättsligt förfarande eller annars i överensstämmande med lag eller förordning. Den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandlingen är huvudsakligen att fullgöra rättsliga förpliktelser i visselblåsarlagen men behandlingen kan i vissa fall också vara nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse.

Det är möjligt att rapportera anonymt genom att sända in avsett rapporteringsformulär, alternativt en egen skrivelse, med vanlig post till visselblåsarfunktionen och i rapporteringen låta bli att fylla i personuppgifter.

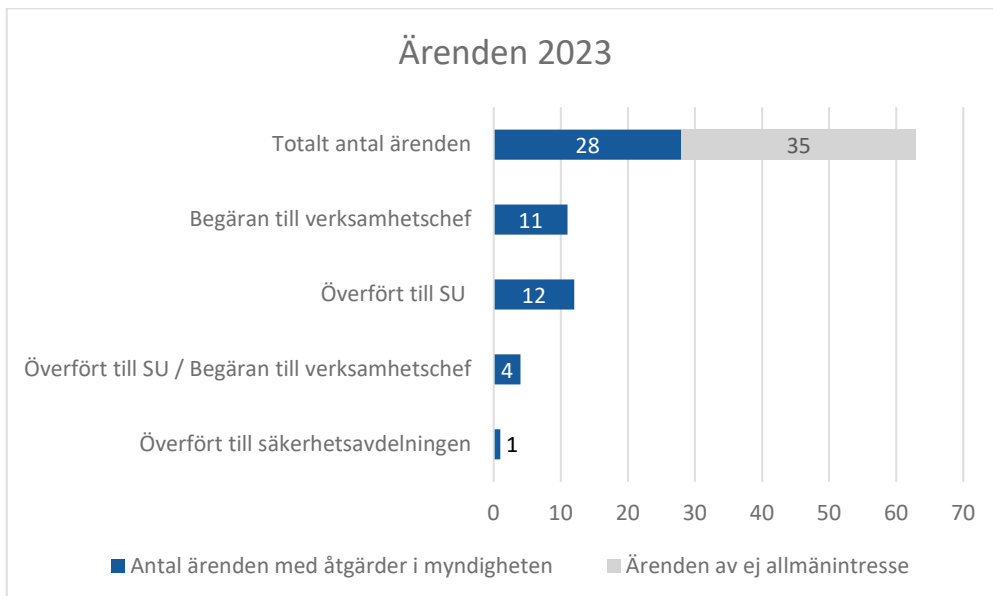
⁴ Polismyndighetens arbetsordning, 2 kap. 27 §, PM 2024:5, 2024-02-09.

2 Verksamhet under det gångna året

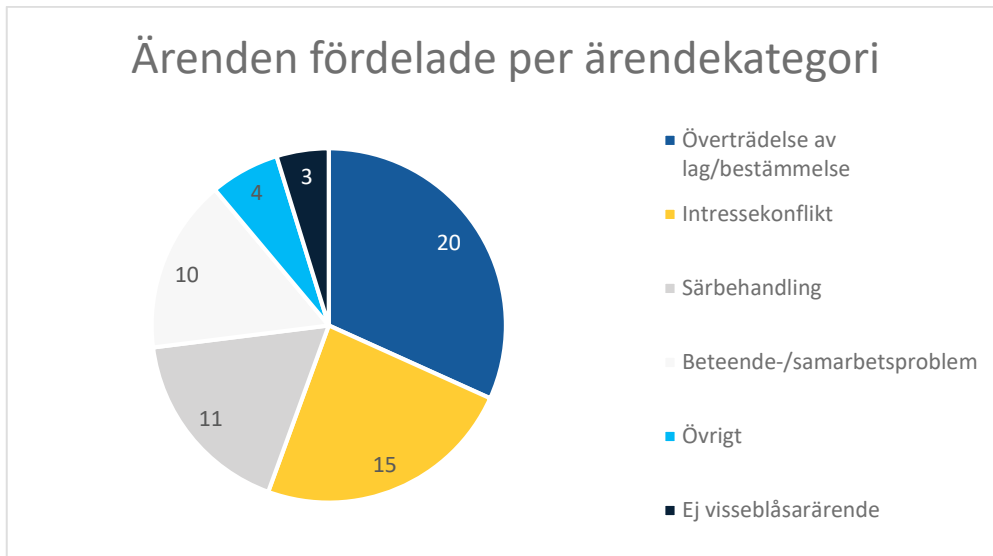
2.1 Sammanställning av ärenden

Under 2023 har 63 rapporter om påstådda missförhållanden registrerats av visseblåsarfunktionen. Av dessa har 36 rapporter kommit in per brev, 22 via e-post och fem rapporter har nedtecknats under telefonsamtal till funktionen. För varje inkommen rapport har ett ärende diarieförts i allmänna diariet. 65 procent (41 stycken) av dessa var anonyma. Av de inkomna rapporterna var 48 stycken hänförliga till polisregioner och 15 stycken till nationella avdelningar.

Funktionens handläggning av ärendena, fördelade per ärendekategori, framgår av figur 1 och 2 nedan.

Figur 1 Sammanställning av ärenden fördelade på åtgärder

Figur 2 Sammanställning av ärenden fördelade per kategori

En enskild rapport kan innehålla uppgifter om flera olika typer av påstådda missförhållanden. I redovisningen ovan har det mest, eller en av de mest, framträdande missförhållandena i varje ärende använts som ärendekategori för detsamma.

Ärendekategorin ”Överträdelse av lag/bestämmelse” innehåller ärenden dels med påstådda uppgifter om brott, t.ex. tjänstefel, underlåtenhet att anmäla brott, dels överträdelser av bestämmelser i myndighetens styrdokument. Huvuddelen av ärendena i denna kategori är anmälda till SU. Undantag från detta kan dock ha gjorts om saken redan har anmälts och utretts eller om de lämnade uppgifterna inte ger anledning att anta att brott har förövats.

Ärendekategorin ”Intressekonflikt” innehåller ärenden där det finns påstådda intressekonflikter som påverkar, eller skulle kunna påverka, chefers beslut. Det kan röra sig om släktskap, vänskapsrelationer eller kärleksrelationer på arbetsplatsen.

Ärendekategorin ”Särbehandling” utgörs av ärenden med uppgifter om påstådd utfrysning eller mobbning, d.v.s. kränkande särbehandling, men också uppgifter om chefer som inte påstås arbeta medarbetardrivet, inte lyssnar på sina medarbetare eller påstås ha ett överdrivet kontrollbehov.

Slutligen ingår ärenden kring påstådd missämja, irritation/ilska, överkrav på produktion, brister i bemötande, härskarteknik i olika former, i ärendekategorin ”Beteende-/samarbetsproblem”.

Chefers ledarskap kan ha betydelse för de missförhållanden som kan uppstå i myndigheten. Det ligger i sakens natur i och med att chefer har ansvar för

hela verksamheten, inklusive arbetsmiljön. Den valda indelningen i ärendekategorier ger en uppfattning om vad ärendet handlar om och innehåller påståenden om en större eller mindre andel uppgivna brister i ledarskapet.

2.2 Beskrivning av ärenden

I 28 ärenden har uppgifterna bedömts vara av allmänintresse och har därför lämnats vidare inom myndigheten för att åtgärder ska vidtas. Detta har antingen konstaterats i direkt anslutning till att visselblåsarrapporten inkom, med anledning av uppgifternas allvarlighet, eller efter inhämtande av kompletteringar i form av samtal med rapportören eller andra personer, och/eller genom inhämtning av annan dokumentation. Av de 28 ärendena innehöll 17 uppgifter där ansvaret låg på annan avdelning att först fatta beslut om. Detta medförde att 16 ärenden överlämnades till avdelningen för särskilda utredningar (SU) och ett ärende till säkerhetsavdelningen.

Av de 16 ärenden som anmälts till SU har Åklagarmyndigheten fattat beslut om att inte inleda förundersökning i 12 av dessa och då på grunden att det inte finns anledning att anta att brott som står under allmänt åtal har förövats. Av dessa 12 ärenden har visselblåsarfunktionen, efter åklagarmyndighetens beslut, valt att driva fyra ärenden vidare genom att begära åtgärder av verksamhetschef i myndigheten. Funktionen beslut att handlägga dessa ärenden vidare har också föregåtts av beslut av Polismyndighetens grupper för skiljande- och disciplinärenden (GSD) att inte vidta arbetsrättsliga åtgärder i dessa fall.

I några underrättelser om beslut från Åklagarmyndigheten påtalas att rapporten varit för allmänt hållen och att rapportören valt att vara anonym, vilket haft inverkan på åklagarens beslut att inte inleda förundersökning. GSD, som i normalfallet får handlingar tillsända sig från SU efter dess beslut, har valt att i ett fall besluta om ett åläggande till verksamhetschef, i övriga ärenden har beslut fattats om att inte gå vidare med arbetsrättsliga åtgärder. I varje ärende har GSD informerat verksamhetschef på nivå fem om anmälan och fattade beslut kopplade till anmälan. Fyra ärenden var vid årets slut ännu inte återrapporterade till visselblåsarfunktionen på grund av pågående utredning.

Visselblåsarfunktionen har bedömt att uppgifterna i 35 ärenden inte nådde upp till det allmänintresse som lagstiftningen anger. I flertalet av dessa ärenden har funktionen genomfört åtgärder i syfte att bedöma riktigheten och allmänintresset i uppgifterna.

I slutet av 2023 var fortfarande 12 ärenden under handläggning beroende på att det fanns behov av vidare undersökning och kompletteringar eller på grund av att återrapportering från verksamhetschefer inväntades.

2.3 Återrapportering från verksamhetschefer

I 15 ärenden har visselblåsarfunktionen begärt att åtgärder ska vidtas av verksamhetschefer i myndigheten. Verksamhetschefer återrapporterade 16 ärenden till funktionen under året varav fyra hänför sig till år 2022.

I samtliga återrapporterade ärenden genomfördes utredningar i syfte att klargöra omständigheterna i ärendena ytterligare, oftast i samverkan med HR-partner och/eller företagshälsovården. Utredningarna har resulterat i beslut om omplacering av personal, grupputvecklingsinsatser, förändringar av rutiner, bemanningsplaner, översyn av arbetsbelastning mm. I huvuddelen av ärendena har arbetsgivaren genomfört särskilda samtal med utpekade personer.

Tre av ärendena som initierades under år 2023 återrapporteras enligt plan under år 2024.

2.4 Rådgivning

En av funktionens uppgifter är att ge råd kring rapportering av missförhållanden inom Polismyndigheten. Rådgivningen har i enstaka fall skett genom svar på fråga som inkommit till funktionsbrevlådan. Medarbetare har istället huvudsakligen hört av sig per telefon. 24 samtal av denna typ har tagits emot under perioden. Majoriteten har valt att vara anonyma vid samtalet. Hälften av samtalen handlar om ifrågasättande av närmaste chef och att man önskar råd kring hur hantera den situationen, vanligen i samband med att man är rädd för repressalier om man lyfter kritik. Andra vanliga frågor handlar om hur personuppgifter skyddas och hur handläggningen av ärenden går till i övrigt samt hur man kan agera utifrån en händelse man observerat eller själv varit del i.

2.5 Utveckling och samverkan

Det är visselblåsarfunktionens intention att i längre perspektiv dra lärdomar av innehållet i inkomna rapporter i syfte att bidra till myndighetens utveckling. Detta kan dock först ske när ett större jämförelsematerial kan anses ha inkommit till funktionen. I det arbetet blir det också intressant med årliga jämförelser av inkommet material.

Några statliga myndigheters visselblåsarfunktioner har tillsammans skapat ett informellt nätverk i syfte att utbyta erfarenheter inom området och på så sätt lära av varandra. Polismyndigheten var värd för ett nätverksmöte som ägde rum i september månad. Vid mötet diskuterades bland annat tolkning av lagstiftning och handlägningsprocesser. Nätverket är en viktig del i arbetet med att vidareutveckla funktionens arbete.

polisen.se

